

ТАҚРИЗ

Ба кори диссертационии Назирова Марҳамат Назаровна дар мавзӯи «Маориф дар низоми арзишҳо ва стратегияи ҳаёти ҷавонон (дар мисоли Тоҷикистон)», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сотсиологӣ аз руи ихтисоси 22.00.04 – сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ пешниҳод шудааст.

I. Мубрамияти мавзӯи интихобшуда

Баланд бардоштани сатҳи маърифатнокии аҳолӣ, баҳусус насли ҷавон, яке аз самтҳои асосӣ ва муҳимтарини рушди давлат мебошад. Маҳз маърифатнокии аҳолӣ пешрафти ҳаёти ҷомеаро муайян месозад, ки он мавқеи қишварро дар арсаи байнамилалӣ муаррифӣ менамояд. Аз ин рӯ, қишварҳои мутараккӣ ба рушди соҳаи маориф ва сатҳи маърифатнокии аҳолӣ таваҷҷуҳӣ бештар зоҳир намуда, бо ҳамин роҳ пешрафти дигар баҳшҳои ҷомеаро таъмин менамоянд.

Мубрамияти мавзӯи кори илмӣ–тадқиқотӣ муаллиф дар он зоҳир мегардад, ки рушди соҳаи маориф ва арзишҳои он дар самти маърифатнок гардидани ҷомеа, баҳусус насли ҷавон, ки масъалаи актуалий аст баррасӣ гардидааст. Дар раванди ҷаҳонишавӣ, ки имрӯз ба соҳаҳои гуногуни зиндагӣ таъсир мерасонад, соҳаи маориф яке аз паҳлӯҳои муҳими он ба ҳисоб меравад. Дар замони мусир маориф маҳз тавассути вазифаҳо ва принсипҳои худ дар ташаккули ниҳодҳои иҷтимоии ҷомеа ва ташаккули мутақобилаи ҳар шаҳс нақши муҳим дорад. Зоро маориф дар ҷаҳони мусирроҳи асосӣ ва муҳими ҳалли мушкилоти глобалии инсоният мебошад.

Муаллиф ба ин назар аст, ки имрӯз ҷомеаи мо ба мутахassisони баландиҳтисоси ботаҷриба, ки метавонанд бо имконияту малакаҳои худ ба рушди ҳаёти иқтисодию иҷтимоии қишвар таъсир расонанд, эҳтиёҷ дорад. Барои ин ҳамаи аъзоёни ҷомеа, баҳусус давлату ҳукumat доир ба тайёр намудани мутахassisони соҳаҳои гуногун бояд ба ҳар нафар дар интихоби касб кумакҳои худро расонанд, чунки аҳамияти самтирии касбии ҷавонон имрӯз бо сабаби гузаштан ба низоми иқтисоди бозорӣ меафзояд. Мавзӯи мазкур мубрамияти илмии бебаҳс дошта, дорои аҳамияти бузурги илмӣ ва амалий мебошад.

II. Баҳодиҳии сохтор, сатҳи асоснокии муқаррароти илмӣ ва хулосаву тавсияҳое, ки дар кори диссертационӣ оварда шудаанд.

Кори диссертационии Назирова Марҳамат Назаровна аз мундариҷа, номгӯи ихтисораҳо, муқаддима, ду боб (ҳафт зербоб), хулоса, руйхати адабиёт ва замимаҳо иборат мебошад. Ҳаҷми умумии диссертатсия 202 саҳифаро ташкил медиҳад.

Дар сарсухани кори диссертационӣ мубрамияти мавзӯи диссертатсия, дараҷаи омӯзиш, мақсаду вазифаҳои тадқиқот, объекту предмети он, асосҳои назариявӣ ва методологии тадқиқот, заманаи иттилоотӣ ва навоварии тадқиқот, аҳамияти амали ва истифодаи натиҷаҳои тадқиқот оварда шудааст. **Дар боби якуми кори диссертационӣ “Таҳлили ҷанбаҳои назариявии арзишҳои маориф”** моҳият ва мақсади институти маориф, омӯзиши низоми маориф ва арзишҳои он баланд бардоштани сатҳи таҳсилот ва маълумотнокӣ ва касбомӯзии аҳли чомеа мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Дар ин боб муаллиф дар асоси таҳлилҳои тадқиқоти сотсиологии ба анҷом расонидааш ба хулоса меояд, ки имрӯз чомеаи мо ба мутахассисони баландиҳтисоси ботаҷриба, ки метавонанд бо имконияту малакаҳои худ ба рушди ҳаёти иқтисодию иҷтимоии қишвар таъсир расонанд, эҳтиёҷ дорад. Барои ин ҳамаи аъзоёни чомеа, баҳусус давлату ҳукumat дар бобати тайёр намудани мутахассисони соҳаҳои гуногун, аз ҷумла, дар истеҳсолот, бояд ба ҳар нафар дар интиҳоби касб кумакҳои худро расонанд, чунки аҳамияти самтгирӣ касбии ҷавонон имрӯз бо сабаби гузаштан ба низоми иқтисоди бозорӣ меафзояд(саҳ.59). Мауаллиф дар ин замана ба маврид таъқид менамояд, ки вазъият дар бозори меҳнат ва умуман, сарнавишти давлат ва чомеа ба андозаи зиёд аз он вобаста хоҳад буд, ки талабагону хонандагони ҷавон дар интиҳоби касб ҷи гуна самтгирӣ карда метавонанд. Бинобар ин, имрӯз дар шароити ташаккули бозори меҳнат, барои азхуд намудани донишҳои мусоир муносибатҳои нав дида мешаванд. Таъқидҳои муаллиф атрофи зарурати азхуд намудани ягон касби зарурӣ ва интиҳоби шаклҳои муайянӣ фаъолият, ки барои амалисозии қобилияти наврасону ҷавонон имконият фароҳам меорад ва имконият медиҳад, то ба дунёи мураккаби касбҳои гуногун сарфаҳам раванд аз ҷумлаи ҷиҳатҳои эътидлонки кори диссертационӣ ба ҳисоб меравад.

Дар асоси вазифаҳои гузашташуда дар боби якуми кори диссертационӣ муаллиф ба андешаи чомеашиносон дар самтгирии касбии наврасону ҷавонон такя намуда, зикр менамоянд, ки барои ҷавонони мусоир маълумоти олӣ аслан чун замана барои самтгирии минбаъдаи касбӣ хизмат мекунад, фаъолмандии таҳсилӣ – маърифатӣ ва тамоюл ба амалисозии имкониятҳои худ коҳиш меёбад, яъне миқёси аз байн рафтани самтгирии касбӣ меафзояд. Зимни омӯзиш муаллифи кори диссертационӣ бештар ба назарияҳои олимони машҳури рӯ оварда таҳлилҳояшро асоснок намудааст. Дар ин замана як қатор тавсияҳоро пешниҳод намуда, аз рӯйи натоиҷи он хулосаҳои амиқ низ баровардааст.

Дар боби дуюм “Масъалаи ташаккули стратегияи ҳаёти ҷавонони Тоҷикистон дар соҳаи маориф” равандҳои ташаккули арзишҳои маориф ва таҳсилоти ҷавонон дар ҷомеаи мусоир, нақши маориф дар стратегияи ҳаёти ҷавонон ва тағири стратегияи ҳаёти ҷавонон дар

шароити дигаргуншавии чомеа таҳлил карда шудааст. Қобили қайд аст, ки муаллифи кори диссертационӣ бо истифода аз усулҳои сотсиологӣ, баҳусус тариқи пурсишнома (анкета) афкори чомеа оид ба арзишҳои маориф ва маърифатнокии ҷавононро таҳлил намудааст. Мақсади пурсиш муайян намудани сатҳи донишу малакаи ҷавонони мусир, майлу рағбати онҳо нисбати таҳсил дар муассисаҳои таҳсилоти миёна, миёнаи қасбию олий ва ғайра, ки мавқеи маорифро имрӯз дар стратегияи ҳаётин насли наврас ва ҷавонон муайян мекунанд мебошад.

Муаллиф омилҳои таъсиррасонро таҳлил ва таҷзия намуда, дар асоси пурсиши анҷомшуда сатҳ ва дараҷаи таъсири онҳоро мушаххас намудааст. Аз таҳлилҳои тадқиқоти мазкур муаллиф ба ҷунин ҳулоса расидааст, ки ҷавонони қишвар аз таҳсил намудан ва қасб омӯхтан бетараф набуда, меҳоҳанд пайваста донишу малакаи ҳудро такмил диханд. Зеро дар шароити қунунӣ барои бо кор таъмин гардидани ҳар шаҳс доштани ин ё он маълумот муҳим буда, нақши он дар чомеаи қунунӣ ҳеле назаррас ва барои ҳар нафар зарур аст.

Дар зербобҳои боби мазкур муаллиф омилҳои самтирии ҷавонон ба қасбомӯзиро дар шароити дигаргуншавии чомеа мавриди таҳлили амиқ қарор дода, қайд намудааст, ки дар шароити қунунии гузариш ба муносибатҳои бозорӣ на танҳо талабот ба дарёфти таҳсилоти олиро афзун намудааст, балки аз тамоми ҷиҳатҳо фахмиши нақши маълумот ва арзишҳои онро дар муҳити ҷавонон дигаргун сохтааст. Мавқеи таҳсилоти олий дар стратегияи ҳаётин ҷавонон ба муваффақияти ҳаёт равона мегардад, ки он аз таҳсилоти олии бонуфуз вобаста мебошад.

Муаллиф таъкид менамояд, ки дар вазъияти ноустувории чомеа ҷавонон самтҳои гуногуни амалисозии стратегияи ҳаётӣ дошта, моҳияти ҳаёти ҳудро ба қадри кофӣ дарк намекунанд ва самтирии аниқу равшан надоранд. Тағйироти стратегияи ҳаётин ҷавонон раванди ҳеле ҳассос аст ва омӯзиши он метавонад ба ошкор кардани роҳҳои таъсirasонии институтҳои даҳлдори ҷамъиятий ба шаҳсияти ҷавон ба мақсади заиф кардани фишори рӯҳӣ ба вай ва пешгиҳӣ кардани ташаннучи эҳтимолии иҷтимоӣ мусоидат намояд. Ҷавонони мусир мунтазам бо чомеа алоқаманд буда, доиман бо зиддиятҳои иҷтимоии имрӯза дучор мешаванд ва маълум мешавад, ки қобилияти дарк кардан ва мутобик шудан бо шароити берунии зуд тағйирёфтаистодаро надоранд.

Таҳлил ва баррасии маводҳои зиёди назариявӣ ва боэътиими амалий, адабиёти соҳавӣ, маълумоти дақиқ, ҳаҷми кофии мавод, коркарди натиҷаҳои тадқиқот, маърӯза ва мақолаҳои интишоргардида, ки муаллиф мавриди омӯзиш қарор додааст, эътиимоднокии натиҷаҳои кори диссертациониро таъмин намудаанд.

Асоснокии илмӣ ва эътимоднокии натиҷаҳои кори диссертационӣ аз он шаҳодат медиҳанд, ки натиҷаҳои дар асоси тадқиқот ба даст омада дар раванди таҳлилҳои илмию назариявӣ ва амалии бахши маориф ва стратегияи ҳаётии ҷавонон метавонанд вазеъ истифода шаванд. Инчунин нуқтаҳои муҳимме, ки дар тадқиқоти мазкур нишон дода шудаанд, дар раванди таълим дар бахши илмҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти миёна ва олии қасбии қишвар мавриди истифода қарор гиранд.

III. Навғониҳои илмӣ ва аҳамияти амалии натиҷаҳои кори диссертационӣ

Ба сифати унсурҳое, ки дорои ҳусусияти навғониҳои илмӣ мебошанд, инҳо шомил мебошанд:- дар асоси таҳлили ҷанбаҳои назариявӣ ва илмӣ арзишҳои маориф дар стратегияи ҳаётии ҷавонон нишон дода шуда, ҳусусиятҳои муҳими ин соҳа мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд;- мазмун ва моҳияти масъалаи таҳқиқшаванд, тамоюл ва мушкилоти мавҷуда, ки бевосита ба стратегияи ҳаётии ҷавонон таъсир мерасонад таҳлил ва арзёбӣ гардидаанд;- дар байнин наврасону ҷавонон тадқиқоти сотсиологӣ гузаронида шуд, ки ҳадафи асосии он омӯзиши афкори ҷавонон доир ба таҳсилот, аниқтараш арзишҳои соҳаи маориф мебошад; - тадқиқот аҳамиятнокии соҳаи маориф ё таҳсилот дар муҳити ҷавонони мусир, мушкилоти ҳудмуайянкунии қасбии онҳо дар фаъолияти қасбӣ; омилҳои зудҳаракатии иҷтимоӣ ва меҳнатии ҷавонон ва сатҳи омодагии ҷавонони синну соли гуногун дар фаъолияти қасбӣ муайян намуд;- дар асоси натиҷаи тадқиқотҳои сотсиологӣ афкори чомеа оид ба арзишҳои маориф ва маърифатнокии ҷавонон муайян гардида, майлу рағбати насли ҷавонро нисбати таҳсил дар муассисаҳои таҳсилоти миёна, миёнаи қасбӣ ва олии мавриди омӯзиш қарор гирифт;- натиҷаи тадқиқот сатҳи маълумотнокии аҳолӣ, баҳусус сатҳи маърифатнокии ҷавононро муайян намуд ва нишон дод, ки имрӯз мавқеи маориф дар стратегияи ҳаётии насли наврас ҷи гуна аст ва дар муҳити онҳо бо арзишҳои гуногуни ҳуд кадом нақшро мебозад.

IV. Эродҳо нисбат ба кори диссертационӣ

Дар баробари баҳодиҳии мусбати кори диссертационии мазкур ҳаминро қайд менамоем, ки он дорои баъзе камбудӣ ва норасогихо мебошад.

- 1). Муаллиф дар саҳифаи 8 дар тадқиқу барасии масъалаи низоми арзишҳо ва алоқамандии он бо раванди таҳсилот файласуфони давраи қадим Афлотун Арасту, Қвинтилианро зикр намуда, Ибни Синоро низ ҳамасри онҳо медонад. Ибни Сино муттафаккири асрҳои миёна аст. Ҳамзамон дар саҳифаи 27 андешаҳои Ибни Сино умумӣ қайд гардида, сарчашмааш нишон дода нашудааст.

- 2). Мазмуну муҳтавои кори диссертационӣ вобаста ба масоили низоми маориф ва самтирии касбии ҷавонон дар мисоли Тоҷикистон аст, аммо муаллиф бештар тавваҷӯх ба асарҳо ва андешаҳои донишмандони мусосири рус кардааст. Ҳоло он, ки дар ин самт корҳои зиёде аз ҷониби олимони тоҷик низ ба анҷом расонида шудааст.
- 3). Мантиқи баъзан ҷумлаҳо ҳаробу нуқс доранд ва ба арзиши кор таъсиргузоранд. Масалан, дар саҳифаи 19, сарҳати якum “...ҳануз аз солҳои қадим сар карда..”. Саҳ.26., сарҳати дуюм “ ...чи хел одамон-соҳибмабӯмут ё одоби ҳуб доранд...”. Инчунин ҳатогиҳои имлой ва граматикии зиёд низ дар ин сарҳат мавҷуд аст.
- 4). Иқтибосҳое, ки аз русӣ тарҷума шудаанд мазмунашон ҳароб буда, камбудиҳои имлоию забонӣ доранд. Забони илмии кор низ беҳбудӣ меҳоҳад.
- 5). Муаллиф дар муайян намудани фаъолияти касбӣ, майлу рағбати насли ҷавон нисбати таҳсил дар муассисаҳои таҳсилоти миёна, миёнаи касбӣ ва олий пурсишномаашро(анкета) фақат дар ҳудуди шаҳри Душанбе гузаронидаст. Дигар минтақаҳо низ агар ҷалб шаванд сифати кор беҳтар мегардад.
- 6). Муаллифи диссертасия санадҳои меъёри-хуқуқӣ, нишондиҳандаҳои оморӣ, тадқиқотҳои сотсиологӣ, ҳисботҳои солонаи вазорату идораҳои даҳлдорро аз соли 2014 то соли 2020 ҳамчун маълумоти заминавӣ дар диаграммаҳо истифода намудааст, ки баъзе аз ин маълумотҳои оморӣ қӯҳна гардида, ба оморҳои нав муроҷиат кардан пеш меояд.
- 7.) Дар рӯйхати адабиёт ва феҳreste сарҷашмаҳои истифодашуда, ба дуруст ва бехато навиштани ному насад ва асарҳои муаллифон дикқати ҷиддӣ дода шавад. Масалан дар тартиби раками 136., 137 ва ғ.
- 8). Матни кори диссертационӣ бо камбудиҳои зиёди имлой ва забонӣ (омезиши забони илмӣ бо гуфтугӯй) таҳия шуда, зимнан, калима ва ибораҳо аз нигоҳи мазмун ва қолаб ба талаботи забони давлатӣ ҷавобгӯй нестанд.

Хулоса таҳлили ҷиддӣ ва мушикофонаи муҳтаво, мазмун ва матни кори диссертационӣ аз он шаҳодат медиҳад, ки дар он нуктаҳои эътимодноки назариявӣ ва амалӣ, унсурҳои дорои ҳусусияти навғонии илмӣ ва натиҷаҳои боэътимод мавҷуданд. Камбудӣ ва эродҳои дар боло овардашуда, сатҳи асоснокӣ, эътимоднокӣ ва навоварии кори муаллифи диссертасияро коҳиш намедиҳанд.

V. Мутобиқати диссертатсия ба меъёрҳои “Талабот оид ба расмиятдарории диссертатсия ва автореферат(Дар сасоси қарори Раёсати КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 сентябри соли 2021, №7) тасдиқ шудааст.

Дар маҷмуъ кори диссертационии тақризшаванда кори анҷомшудаи илмию таҳассусӣ буда, дорои навғонҳои илмӣ ва натичаҳои эътиимоднок мебошад. Корҳои илмии чопшуда мазмунӣ асосии кори диссертациониро инъикос менамоянд. Кор аз рӯйи мазмунӣ ва мантиқ ба талабот ҷавобгӯй буда, натичаҳои ба дастомада дар таҳлили ҷанбаҳои назариявии арзишҳои маориф нақши муҳим доранд. Ҳамин тавр кори диссертационии Назирова Марҳамат Назаровна дар мавзӯи «Маориф дар низоми арзишҳо ва стратегияи ҳаёти ҷавонон(дар мисоли Тоҷикистон)», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сотсиологӣ аз руи ихтисоси 22.00.04 – сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ пешниҳод шудааст, ба талаботи Комиссияи олии атtestатсияни назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯй мебошад.

Муаллифи он Назирова Марҳамат Назаровна сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои сотсиологӣ аз руи ихтисоси пешниҳодшуда мебошад.

Муқарриз номзади илмҳои фалсафа,
дотсенти кафедраи фалсафаи Дошишгоҳи
давлатии омӯзгории Тоҷикистон
ба номи С.Айнӣ

Р.Л.Давлатов

Имзои Р.Л. Давлатово тасдиқ мекунам:

Сардори Раёсати қадрҳо ва корҳои маҳсуси

ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ

Назаров Д.